

RECENSIES

broeders'. Men kan ook op dat genre wel wat aanmerken. Maar het is ons altijd nog honderdmaal liever dan het zoetelijke, onoprechte succesverhaal, dat ons nu van CPN-zijde gepresenteerd wordt.

A.A. de Jonge

L.W. de Bree, *Zeeland 1940-1945*, I (Middelburg: Den Boer, 1979, xvii + 385 blz., geïll., f47,- geb., ISBN 90 70027 65 8, f29,80 ing., ISBN 90 70027 66 6).

In juni 1973 gaven de Provinciale Staten van Zeeland Levinus Willem de Bree opdracht tot het schrijven van een geschiedenis van hun provincie in de jaren 1940-1945. Helaas heeft De Bree, die tot 1975 conrector en leraar geschiedenis aan de Rijksscholengemeenschap Scheldemond te Vlissingen is geweest, niet lang aan deze opdracht kunnen werken. In maart 1977 is hij op 65-jarige leeftijd onverwachts gestorven. Wat hij in nog geen vier jaar heeft gepresteerd en men nu posthuum heeft gepubliceerd, kan zonder voorbehoud respectabel worden genoemd.

Toen hij zijn opdracht aanvaardde, had schrijver reeds een flink aantal historische studies en historische romans op zijn naam staan. Hij was een auteur die twee ijzers in het vuur had, maar die de twee historische genres goed uit elkaar wist te houden. 'Ik probeer', zei hij in een interview met de *Provinciale Zeeuwse Courant* van 30 juni 1973 over de hem verleende opdracht, 'te schrijven - gewoontegetrouw overigens - in eenvoudig Nederlands, geen opgelegde literatuur, geen belletrie, geen romannerij en vooral géén gesuikerde geschiedenis'. Hij heeft zich voor zijn grote geschiedwerk grondig gedocumenteerd, niet alleen ter plaatse, maar ook op het Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie en in het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg/B. Ofschoon het notenapparaat erg beknopt is uitgevallen en lang niet alle mededelingen zonder meer voor controle vatbaar zijn, krijgt de kritische lezer toch de indruk dat schrijver niets heeft verzonnen.

Of zijn zegslieden altijd even geloofwaardig zijn, is een andere kwestie. Het verhaal op bladzijde 149 dat de Middelburgse Abdijtoren met zingende klokken en zelfs op de tonen van het 'Alle Menschen werden Brüder' zou zijn verbrand, is te mooi om waar te zijn. Voor zulke literaire effecten is de historische werkelijkheid te banaal. In het algemeen heeft de historicus De Bree de literator echter goed in de hand weten te houden. Dat hij daarbij een scherp oog heeft voor karakteristieke details, navrante tonelen en ook gekke situaties (die in de geschiedenis natuurlijk niet ontbreken), is alleen maar positief te waarderen. Voeg daarbij dat hij zich in de loop der jaren een zeer goede en degelijke schrijfstijl eigen had gemaakt, en het resultaat is een uitstekend leesbaar geschiedverhaal.

Het eerste deel van dit provinciale geschiedwerk begint met een goed hoofdstuk over het interbellum, waarin onder meer wordt afgerekend met de legende als zou een groot gedeelte van het SGP-electoraat in 1935 op de NSB hebben gestemd. Dan volgt een zeer uitvoerig hoofdstuk over de gevechtshandelingen in mei 1940. Gelijk bekend hebben deze aan de Scheldemond langer geduurd dan elders in Nederland, maar dat zij bijna een derde van dit deel in beslag nemen is, mede gezien de reeds beschikbare literatuur over het onderwerp (Lerecouvreur, Stuvell en Kamerling), toch wel disproportioneel. Ten slotte worden op bijna de helft van de ruimte de eerste drie jaren van de bezettingstijd behandeld. Of schrijver deze ruimteverdeling zo heeft begroot, is moeilijk na te gaan. Een feit is in elk geval dat verschillende vormen van verzet die Zeeland in de jaren 1940-1943 heeft gekend, niet tot hun recht komen. Dat De Bree blijkens het geciteerde interview in 1973 de betekenis van

het verzet in Zeeland veel lager aansloeg dan hij in 1945 had gedaan¹, kan deze lacune misschien verklaren.

Veel aandacht wordt besteed aan het optreden van de Duitse bezetters en aan de houding van de Zeeuwse bevolking. Speciale vermelding verdient het stuk dat al in 1977 onder de titel 'Omdat zij waren van Joodse stam' in het *Zeeuws Tijdschrift* is verschenen (hier 287-304). In het algemeen genomen is het oordeel van schrijver mild en begrijpend. Wat de gewone man betreft is daar wel reden voor, maar de hoge bommen worden hier op een bijna rankiaanse manier tegen de spreekwoordelijke windvang afgeschermd. Hoewel De Bree zeker niet het type van een regentenvriend is, stelt hij, om een voorbeeld te noemen, mr. P. Dieleman, die na september 1940 als waarnemend commissaris der provincie een weinig fraaie rol heeft gespeeld, voor als het verende en als zodanig verschoonbare kind van de Zeeuwse bevolking. Mr. J. van Walré de Bordes, tot 1942 burgemeester van Middelburg, komt er helemaal goed van af. Op bladzijde 197 wordt niet meteen gezegd dat deze in juni 1940 te zijnen huize Seyss-Inquart een lunch aanbood, en op bladzijde 342 heet het dat hij fascisme en nationaal-socialisme beide verwerpelijk achtte - men vergelijk de in het register van de *Correspondentie van Mr. M.M. Rost- van Tonningen* onder zijn naam genoemde bladzijden.

Ik wil er intussen geen misverstand over laten bestaan dat ik het hier besproken boekdeel niet alleen naar de vorm, maar ook naar de inhoud een waardevolle prestatie acht. Het is te hopen dat dr. G. Taal, op wie de aan De Bree verleende opdracht na diens dood is overgegaan, het werk op hetzelfde peil zal voltooien en daarbij de lacune inzake het verzet alsnog zal opvullen.

A.V.N, van Woerden

K.L.L.M. Dittrich, *Partij-politieke verhoudingen in Nederlandse gemeenten. Een analyse van de Gemeenteraadsverkiezingen 1962-1974* (Leiden: RU-fac. rechtsgeleerdheid, dissertatie, 1978, xvi + 258 blz. + 48 kaarten in bijlage, f20,-).

Voor het bestuderen van verkiezingsuitslagen bestaan in Nederland in principe twee bronnen. De ene is het *Algemeen Nederlands Persbureau*, dat de Nederlandse pers zo snel mogelijk na het tellen der stemmen op verkiezingsdagen van een journalistiek produkt voorziet, geschikt voor een uitvoerige hoofdredactionele analyse van de politieke toestand, en betrouwbaar dankzij een fijnmazig netwerk van correspondenten door het gehele land. De andere bron is het *Centraal Bureau voor de Statistiek*, dat ongeveer een jaar de tijd neemt om zich te bedienen van de als officiële uitslag aangewezen hertelling der stemmen, en zich baseert op door de gemeentehuizen verstrekte gegevens.

De getalsmatige uitslagen die het CBS presenteert zijn ongetwijfeld (nog net iets) betrouwbaarder dan de door het ANP verwerkte voorlopige tellingen, en dus te verkiezen voor wetenschappelijk onderzoek. Op de overige gegevens die het CBS in verband met verkiezingen verzamelt, is evenwel nogal wat aan te merken. Aan het proefschrift van Dittrich ontleen ik kritiek die hier en daar tamelijk ernstig is.

Zo werd het CBS geconfronteerd met het probleem dat aan de verkiezingen voor de gemeenteraden verspreid over het land niet alleen alle in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen deelnemen, maar ook nog eens allerhande lokale-lijsten en groeperingen, alsmede combinaties van landelijke en/of plaatselijke partijen. Het CBS heeft gemeend deze

1. L.W. de Bree, *Walcheren onder vreemde heersers* (Leiden, 1945) 98 vlg.